

Causal Relationship Model of Financial Management Behavior with a Buddhist Approach¹

Somkid Thumwong²

Prateep Jinnge³

Numchai Supparerkchaisakul⁴

Received: July 04, 2018

Accepted: July 18, 2018

Abstract

This research aimed to examine the casual relationship of financial management behavior based on Buddhism. This was a casual research to investigate the causes of financial management behavior through structural equation modeling aimed, and the goodness-of-fit test of the empirical data from the sampling unit, which included four hundred and fifty farmers in Sri-Saket province. A one-stage cluster sampling was adopted for the purposes of research, the villages were the cluster and farmers in each household were the sampling unit. The findings revealed the causes of financial management behavior with a Buddhist approach and identified farmers with poor financial management behavior. The instrument for data collection was a six-level rating scale, with a reliability between .805 to .911. The data was analyzed by structural equation model analysis. According to the findings, the revised model followed the hypotheses presented goodness of fit with empirical data ($\chi^2/df = 1.86$, RMSEA = .047, GFI = .95, AGFI = .93, PGFI = .62, NFI = .99, TLI = .99, CFI = 1.00, PNFI = .74, RMR = .0065, SRMR = .024). The results of the test indicated that the direct effect influenced financial management behavior in a Buddhist approach for farmers, i.e., economic ethics, with an effect size of .96. Other factors had an indirect effect influencing financial management behavior included knowledge, with an effect size of .71 and socialization, with an effect size of .56.

Keywords: financial management behavior with a Buddhist approach, farmers

¹ Doctoral Thesis for the Philosophy Degree in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University

² Graduate student, Doctoral Degree in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University, E-mail: tumvong@gmail.com

³ Assistant Professor at Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University

⁴ Lecturer at Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร¹

สมคิด ทุมวงศ์²
ประทีป จินนิง³
นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เพื่อค้นหาสาเหตุปัจจัยของพฤติกรรมด้วยการสร้างแบบจำลองและตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบจำลองข้อมูลจริงที่สำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่าง คือเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 450 คน ได้มาจากการสุ่มเป็นแบบแบ่งกลุ่มชนิดขั้นตอนเดียว (One-Stage Cluster Sampling) โดยสุ่มเลือกหมู่บ้านตัวอย่างและเก็บข้อมูลจากเกษตรกรทุกหน่วยในหมู่บ้านที่สุ่มมา ซึ่งผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบเหตุปัจจัยของพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร และสามารถระบุเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สิน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบวัดมาตรวัดประมาณค่า 6 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .805 - .911 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบจำลองตามสมมติฐานที่มีการปรับปรุงแล้วมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่า $\chi^2/df = 1.99$, RMSEA = .047, GFI = .95, AGFI = .93, PGFI = .62, NFI = .99, TLI = .99, CFI = 1.00, PNFI = .74, RMR = .0065, SRMR = .024 ซึ่งผลลัพธ์ของการทดสอบ พบปัจจัยสำคัญ ๆ ที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร คือ จริยธรรมทางเศรษฐกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลเท่ากับ .96 ส่วนปัจจัยสำคัญ ๆ ที่มีอิทธิพลทางอ้อม คือ ความรอบรู้ การถ่ายทอดทางสังคม อิทธิพลของสื่อ และความรู้จักคิด โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ .71 .56 .40 และ .29 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ, เกษตรกร

¹ ปริญญาโทระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: tumvong@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนโดยทั่วไปนั้นต่างก็ต้องการสิ่งของจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตด้วยกันทั้งสิ้น แต่อาจจะมากบ้างหรือน้อยบ้างนั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของแต่ละบุคคล และเป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งของจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตมนุษย์นั้นประกอบไปด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค หรือที่เรียกว่า ปัจจัยสี่นั่นเอง ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่มีมนุษย์โดยทั่วไปไม่สามารถขาดได้ หากแต่อย่างน้อยต้องมีให้เพียงพอตามความต้องการจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีพ ดังเช่นที่ ประเวศ วะสี (2548: 92) ได้กล่าวไว้ว่า “พระท่านว่า ความต้องการพื้นฐานหรือปัจจัยสี่เป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ ซึ่งทางแพทย์ก็เห็นตรงกันเพราะถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่พอเพียงก็ไม่สามารถทำให้ชีวิตดำรงอยู่ตามปกติได้ ก่อให้เกิดปัญหาชีวิตและสังคม” เมื่อเช่นนี้จึงทำให้ทุกคนต่างก็มุ่งแสวงหาแต่ทรัพย์สินกัน วันหนึ่ง ๆ คนเราจะอยู่อยู่กับฐานะหน้าที่การงานก็เพื่อทรัพย์สินทั้งนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556: ออนไลน์) เพื่อให้เกิดมีทรัพย์สินจำนวนมากมายหรืออย่างน้อยก็เพื่อให้มีทรัพย์สินไว้ใช้สอยอย่างเพียงพอแก่ตนเองและครอบครัวไม่ก่อให้เกิดความขัดสนจนสร้างปัญหาอื่น ๆ ตามมา ดังเช่นที่ Oggins (2003: 419-425) ได้เคยกล่าวไว้ว่า หากครอบครัวใดเกิดมีความขัดสนทางการเงินหรือมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินแล้ว มักจะทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวตามมาเสมอ มีหลักฐานทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน อาทิ สถิติรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และการออม ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันประเทศเรากำลังเผชิญปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเฉพาะในระดับบุคคลและครัวเรือน เช่น หนี้สินภาคครัวเรือนอยู่ในระดับสูงมากและเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเกิดจากหลาย ๆ สาเหตุ โดยเฉพาะรูปแบบการใช้ชีวิตที่ผู้คนใช้จ่ายใช้สอยเกินกว่ารายได้ที่สามารถหาได้ (สถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2558: 9) และการใช้จ่ายที่ขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบและขาดการควบคุมการใช้จ่าย รวมทั้งพฤติกรรมที่ไม่ตระหนักถึงความพอเพียง แม้ว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของคนไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้นจะสามารถหาทรัพย์สินเงินทองได้เยอะแยะมากมาย แต่ก็มีลักษณะรู้วิธีหาเงิน แต่ไม่รู้วิธีการใช้เงิน และยังขาดการบริหารจัดการการเงินที่ดี ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ล้วนเกิดจากความบกพร่องของพฤติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินในระดับบุคคลหรือพฤติกรรมทางการเงินที่ผิดปกติ (Disorder Financial Behavior) ทั้งสิ้น ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้มักนำมาซึ่งความลำบากยากแค้นในการดำเนินชีวิต และส่งผลต่อทั้งความเครียดและความยุ่งยากทางการเงิน (Klontz, 2008: 297) อันเป็นต้นตอของปัญหาทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะอีกแนวทางหนึ่งที่มาจากการศึกษาพฤติกรรมทางการเงินหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคล เช่นในต่างประเทศ ที่กระตุ้นให้นักจิตวิทยาหันมาสนใจปัญหาของพฤติกรรมทางการเงิน โดยการศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจของบุคคล ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเงินหรือทรัพย์สิน ซึ่งการตัดสินใจของบุคคลนั้นก็เกิดมาจากวิธีการคิด และวิธีการคิดที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันด้วย (ณดา จันทรสม, 2553: 2) เช่นเดียวกับพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้และยังไม่รู้จักวิธีการคิดที่สมเหตุผลแต่มนุษย์นั้นมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีความคิดจนเกิดมีความเห็นชอบหรือสัมมาทิฐิ (Right View) และพุทธศาสนายังมีแนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้อย่างครอบคลุม จะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับชาวบ้านทั่วไปที่ผ่านการทดลองนำไปใช้จนเกิดผลสำเร็จมาแล้ว ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาจะเชื่อว่านิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธคุณประโยชน์แห่งทรัพย์สิน

เงินทองและเรื่องทางเศรษฐกิจที่เป็นไปเพื่อความสุขของมนุษย์ ด้วยพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าทรัพย์สินเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอย่างหนึ่ง ที่อย่างน้อยการมีทรัพย์สินอย่างเพียงพอก็ช่วยลดเปลืองความทุกข์ไปได้หลายส่วน จะเห็นได้จากการมีพุทธพจน์รับรองเรื่องนี้ไว้ว่า “ความจนเป็นทุกข์ในโลก” และ “การกู้หนี้เสียดอกเบี้ยเป็นทุกข์สำหรับคฤหัสถ์” และการวิเคราะห์เรื่องนี้ในทางพุทธศาสนายังให้ความสนใจลักษณะทางจิตใจของคนเป็นสำคัญด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนานั้นพยายามที่จะขจัดความยากจนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ (Premasiri, 1999: 14) และที่สำคัญการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สินตามหลักพุทธศาสนานั้น ยังยึดหลักทางสายกลาง ที่ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้มีทรัพย์สินหรือเงินทองจำนวนมาก ๆ หากแต่มีในจำนวนที่เพียงพอต่อการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสำคัญ ซึ่งความสุขและความเป็นอยู่ของคนนั้นไม่ได้วัดได้จากฐานะทางการเงินเพียงเท่านั้น เพราะเราต้องพิจารณาในเรื่องคุณธรรม จิตวิญญาณ และความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญด้วย (Boyle & Simms, 2009: 18-19) หากพิจารณาถึงขอบข่ายของพฤติกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินแล้ว พุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงตั้งแต่การหาทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้จ่ายทรัพย์สิน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลมีความสุขจากทรัพย์สินที่ไม่ใช่การมีหรือครอบครองทรัพย์สินจำนวนมาก ๆ ซึ่งเป็นความแตกต่างจากหลักการบริหารจัดการทรัพย์สินตามแนวทางอื่น ๆ ที่มุ่งให้มีทรัพย์สินจำนวนมากเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์อันไม่มีขอบเขตที่จำกัด นอกจากนี้แล้วการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธยังเป็นไปโดยต้องไม่ให้มีภาระหนี้สินล้นพ้นตัว มีการแบ่งปันด้วยการทำบุญทำทานหรือการบริจาคบ้าง ตลอดจนต้องให้มีเงินเก็บออมไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นและการลงทุนด้วย ดังนั้นหากได้นำแนวทางพุทธศาสนานี้มากำหนดเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่พึงปรารถนาสำหรับการวิจัย แล้วค้นหาเหตุปัจจัยของการเกิดพฤติกรรมนี้ ก็จะได้มีข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลอีกทางเลือกหนึ่งได้ โดยมีงานวิจัยในอดีตที่ได้ศึกษาพฤติกรรมตามแนวพุทธมาบ้างแล้ว เช่น งานของดวงพร สมสมัย และคณะ (2552) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ซึ่งศึกษาในอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงงานวิจัยของกุลลณี มุทธากลิน (2539) ที่ศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริโภคแนวพุทธปรัชญา และงานของวัชรงามจิตเรเจริญ (2552) ที่ศึกษาแนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม เป็นต้น

เมื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธที่ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งกระบวนการตั้งแต่การหา การรักษา และการใช้จ่าย ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบข่ายของประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้คือต้องเป็นกลุ่มคนที่กระทำพฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินนี้ได้ทั้งกระบวนการ โดยมีผลลัพธ์ของพฤติกรรมสามารถวัดได้ คือ กลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยทำงานและมีรายได้แล้ว มีการวางแผนทั้งการใช้จ่ายและการออมด้วยตนเอง และเป็นเสาหลักในการหารายได้ให้กับครอบครัว ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มผู้ทำอาชีพการเกษตรหรือเกษตรกร เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ ซึ่งถ้ามองอีกมุมหนึ่งนั้นเกษตรกรก็มีลักษณะเป็นอาชีพสำหรับนายทุนโดยธรรมชาติได้ด้วย กล่าวคือ อาชีพใดก็ตามที่ต้องลงทุนไปก่อนโดยไม่มีความแน่นอนว่าสุดท้ายจะได้รับผลตอบแทนมาเท่าไรนั้น มันคืออาชีพสำหรับนายทุนเพราะต้องมีเงินทุนสำรองส่วนหนึ่งเอาไว้เป็นเงินหน้าตัด ซึ่งผู้ทำอาชีพนี้ต้องมีเงินทุนจำนวนหนึ่งสำหรับซื้อปัจจัยการผลิต ถ้าไม่มีเงินทุนของตนเองก็ต้องกู้ยืมมาเมื่ออาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพสำหรับนายทุนโดยธรรมชาติ หากต้องแก้ไขปัญหานี้สินก็ต้องแก้ที่ต้นเหตุ โดยให้

เกษตรกรหันมาเป็นนายทุนของตนเองให้ได้ เกษตรกรต้องมีการสะสมทุนทรัพย์และทุนทางปัญญาของตนเอง (นรินทร์ โอฬารกิจอนันต์, 2552: 136-139) การบริหารทรัพย์จึงมีความสำคัญและจำเป็นกับอาชีพนี้อย่างยิ่ง

ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่การวิจัยนี้ต้องการศึกษาเพื่อนำเสนอทางเลือกใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์ให้กับเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าหากเกษตรกรมีพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธแล้ว จะลดปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับบุคคลและครัวเรือนได้ ที่อย่างน้อยก็มีทรัพย์ไว้ใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตได้ตามความต้องการจำเป็นในขั้นพื้นฐานได้ แต่เนื่องจากองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพย์ยังไม่ปรากฏมากนัก งานวิจัยนี้จึงเริ่มต้นจากการสร้างองค์ความรู้เพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ของเกษตรกรด้วยการนำแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับทรัพย์มาประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวกับทรัพย์ ทั้งกระบวนการ เกิดเป็นพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธ เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยการสร้างรูปแบบจำลองใหม่ (Model) ของพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธตามกรอบปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่กำหนดตัวแปรที่นำเข้ามาศึกษาตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยนี้จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนา โดยมุ่งปรับเปลี่ยนจากสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมดังกล่าวซึ่งได้จากข้อค้นพบของการวิจัยนี้เพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมในระดับบุคคล อันเป็นต้นเหตุของปัญหาความยากจนในระดับสังคมและระดับประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธของเกษตรกร

การประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยการนำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ได้ให้ไว้เกี่ยวกับทรัพย์และการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ได้แก่ หลักธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจ แนวคิดแบบพุทธที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการปฏิบัติของคณาจารย์ที่นำมาหาเลี้ยงชีพตามมาตรฐานชีวิตชาวพุทธ มากำหนดเป็นตัวแปรพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธ แล้วพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้วยการค้นหาสาเหตุการเกิดพฤติกรรมตามกรอบแนวคิดการเกิดพฤติกรรมจากปัจจัยภายในปัจจัยภายนอก มาพัฒนาเป็นรูปแบบใหม่ของพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธ โดยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา มาจากทั้งแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถอธิบายการเกิดพฤติกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน ซึ่งตัวแปรที่นำมาจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้นเป็นลักษณะภายในบุคคลที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนทางสายกลาง ได้แก่ ตัวแปรลักษณะความต้องการ ความรู้สึกคิด และตัวแปรที่มาจากปรัชญาหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นเงื่อนไข

ของการดำเนินชีวิตให้อยู่ในความพอเพียงได้ ได้แก่ ตัวแปรความรู้ ส่วนตัวแปรที่มาจากทั้งสองแนวคิด คือ จริยธรรมทางเศรษฐกิจ และตัวแปรปัจจัยภายนอก คือ การถ่ายทอดทางสังคม และอิทธิพลของสื่อ

พฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ

พฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง ระดับการกระทำและความตั้งใจว่าจะกระทำเกี่ยวกับการบริหารทรัพย์สินของบุคคลทั้งกระบวนการที่เป็นไปตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา โดยเริ่มตั้งแต่การหาทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้จ่ายทรัพย์สิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การหาทรัพย์สิน หมายถึง การกระทำและความตั้งใจว่าจะกระทำเพื่อให้ได้ทรัพย์สินมาไว้ใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอ โดยทรัพย์สินที่มีหรือได้มานั้นอาจมีทั้งส่วนที่ได้มาจากการทำงานและกิจการต่าง ๆ และการได้ทรัพย์สินมาด้วยกรณีอื่น ๆ ที่ไม่ใช่จากการทำงาน ที่ต้องมีความถูกต้องชอบธรรม ไม่กดขี่ข่มเหง สำหรับการประกอบอาชีพการงานนั้น ต้องตั้งอยู่ในอาชีพที่สุจริต โดยต้องดำเนินไปด้วยความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานมีความเหมาะสมและพอดี รู้จักฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักหาช่องทางและวิธีการจัดสรรดำเนินการใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา และรู้จักบริหารจัดการและดำเนินการให้การงานนั้นได้ผลดี นำมาซึ่งผลตอบแทนตามที่คาดหวัง

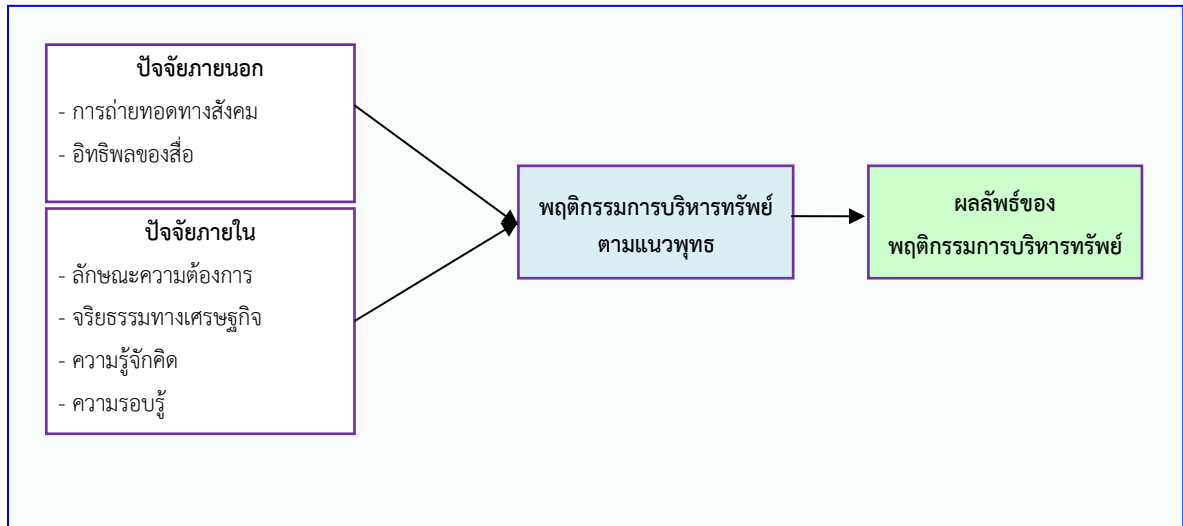
การรักษาทรัพย์สิน หมายถึง การกระทำและความตั้งใจว่าจะกระทำในการรักษาทรัพย์สินที่หามาได้โดยเริ่มด้วยการรู้จักวางแผนจัดสรรทรัพย์สินนั้นเป็นส่วน ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งส่วนที่ต้องเก็บไว้ในยามจำเป็นและลงทุน และส่วนที่แบ่งไว้สำหรับใช้จ่าย สำหรับการรักษาทรัพย์สินในส่วนที่ต้องเก็บไว้ในยามจำเป็นฉุกเฉินหรือเพื่อลงทุนนั้น และการรู้จักคุ้มครองทรัพย์สินในส่วนที่ต้องเก็บรักษาไว้นั้นไม่ให้สูญหาย ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย รวมทั้งต้องรู้จักคิดหาวิธีการเก็บรักษาทรัพย์สินที่เหมาะสมและชอบธรรมเพื่อให้เกิดดอกผลตามสมควร เช่น การนำไปลงทุนที่ไม่ขัดกับกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมอันดี ไม่เอาเปรียบและคดโกงผู้อื่น การฝากธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

การใช้จ่ายทรัพย์สิน หมายถึง การกระทำและความตั้งใจว่าจะกระทำในการใช้จ่ายทรัพย์สินในส่วนที่กันไว้ใช้สอยเลี้ยงชีพนั้น ให้เป็นไปบนพื้นฐานของความพอดีและไม่ใช้จ่ายให้เกินกว่าทรัพย์สินที่หามาได้ กล่าวคือ ต้องใช้จ่ายแต่พอเหมาะพอดีตามความต้องการจำเป็น ไม่ให้ฟุ่มเฟือย แต่ไม่ตระหนี่จนฝืดเคือง และมุ่งเน้นที่การใช้จ่ายหรือบริโภคด้วยปัญญา นั่นคือ การจะใช้จ่ายใด ๆ นั้นต้องผ่านกระบวนการคิดและตัดสินใจด้วยเหตุผลให้ความสำคัญด้านคุณค่ามากกว่ามูลค่า และเน้นคุณค่าประโยชน์มากกว่าความคุ้มค่า และให้การใช้จ่ายทรัพย์สินต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น เพื่อให้เกิดความสุข ไม่ใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามแบบบริโภคนิยม ไม่ใช้จ่ายกับสิ่งของฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ และไม่ใช้จ่ายกับอบายมุขและสิ่งที่ยึดกับกฎหมายและศีลธรรมอันดี

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้อธิบายการเกิดพฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ โดยมุ่งค้นหาสาเหตุการเกิดพฤติกรรม

การบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธตามกรอบแนวคิดการเกิดพฤติกรรมจากปัจจัยภายในปัจจัยภายนอก
 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ คือ เกษตรกรผู้ที่หารายได้หลักของครัวเรือนที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรในภาคการเกษตรค่อนข้างสูง (ร้อยละ 49.0) และมีสัดส่วนคนยากจนที่ค่อนข้างสูง (ร้อยละ 19.3) เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ประกอบกับจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธสูงถึงร้อยละ 99.3 ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ วิธีการเลือกตัวอย่างของการวิจัยนี้เป็นแบบแบ่งกลุ่มชนิดขั้นตอนเดียว (One-Stage Cluster Sampling) โดยสุ่มเลือกหมู่บ้านตัวอย่าง และเก็บข้อมูลจากเกษตรกรทุกครัวเรือนในหมู่บ้านที่สุ่มมาให้ได้ขนาดตัวอย่างตามผลการคำนวณขนาดตัวอย่างขั้นต่ำของการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ซึ่งโดยทั่วไปกำหนดไว้อย่างน้อย 20 ต่อ 1 ตัวแปรสังเกตได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542: 54) ซึ่งงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัว ซึ่งจะได้ขนาดตัวอย่าง 340 คน และหากใช้วิธีการคำนวณจากเว็บไซต์ทางสถิติเพื่อคำนวณขนาดตัวอย่างขั้นต่ำของการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Soper, 2006: Online) จะได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่ 370 คน และเพื่อป้องกันความไม่ครบถ้วนของการตอบและการขาดหายของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงวางแผนกำหนดขนาดตัวอย่างในการเก็บข้อมูลไว้ที่ 450 คน และเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 450 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

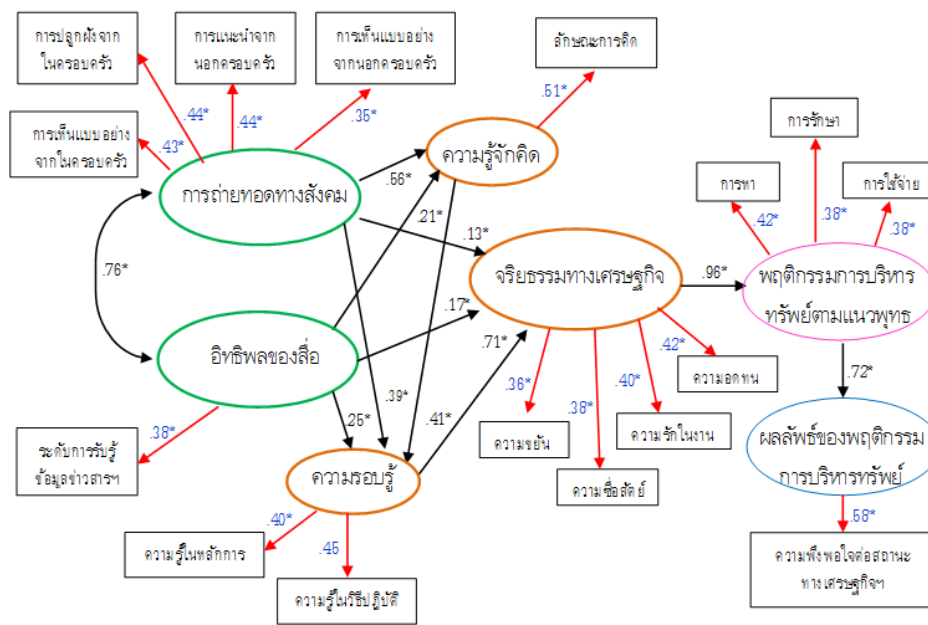
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ คือ แบบสอบถามและแบบวัดที่ให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตอบ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใหม่ สำหรับแบบวัดเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ

(คะแนน 0-5) จาก “ไม่เลย” ไปจนถึง “มากที่สุด” ซึ่งการสร้างแบบวัดผู้วิจัยสร้างขึ้นตามค่านิยมเชิงปฏิบัติการของตัวแปร และผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งมีนำไปทดลองใช้ และผ่านเกณฑ์คุณภาพการตรวจสอบอำนาจการจำแนกรายข้อโดยหาค่าความสัมพันธ์รายข้อถามกับคะแนนรวมที่พบว่าทุกข้อมีอำนาจการจำแนกที่เหมาะสม คือ มีค่าความสัมพันธ์ตั้งแต่ .30 ขึ้นไป และการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า ทุกตัวมีค่า.7 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นแบบวัดที่มีความตรงตามโครงสร้าง และภายหลังจากการเก็บข้อมูลจริงได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ที่พบว่า องค์ประกอบของแต่ละตัวแปรมีความเที่ยงผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีค่า Composite Reliability (CR) มากกว่า .60 และมีค่า Average Variance Extracted (AVE) มากกว่า .50

ผลการวิจัย

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 450 คน เป็นเพศหญิง 264 คน (ร้อยละ 58.7) และเพศชาย 186 คน (ร้อยละ 41.3) มีอายุระหว่าง 25 – 65 ปี อายุเฉลี่ย 47.2 ปี ส่วนใหญ่สมรสและอยู่ด้วยกัน 323 คน (ร้อยละ 71.8) จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด 267 คน (ร้อยละ 59.3) จบมัธยมศึกษา มี 97 คน (ร้อยละ 21.6) จบปริญญาตรี 45 คน (ร้อยละ 10.0) เป็นผู้ทำการเกษตรโดยปลูกพืช 359 คน (ร้อยละ 79.8) มีเนื้อที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.3 ไร่ ส่วนใหญ่ถือครองที่ดินโดยเป็นเจ้าของ 337 คน (ร้อยละ 70.4) มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 5,378 บาท และมีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 4,554 เป็นผู้ที่ไม่มีหนี้สิน 319 คน (ร้อยละ 70.9) และเป็นผู้ไม่มีการออมเงิน 253 คน (ร้อยละ 56.2)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบรูปแบบจำลองความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธของเกษตรกร พบว่า รูปแบบจำลองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นนั้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบจำลองโดยคำนึงถึงเนื้อหาตามแนวคิดทฤษฎีเป็นสำคัญ ร่วมกับการพิจารณาปรับตามคำแนะนำของโปรแกรมลิสมเรลที่ได้รายงานค่าดัชนีปรับแก้ (Modification Index) ไว้ โดยเพิ่มการประมาณพารามิเตอร์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ของทั้งตัวแปรแฝงภายในและตัวแปรแฝงภายนอก ที่ผลลัพธ์ของโปรแกรมลิสมเรลแสดงว่าดัชนีปรับแก้ (Modification Index) มีค่าสูง และมีความหมายที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้ ซึ่งผลการทดสอบรูปแบบจำลองหลังปรับแก้แล้ว พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่น่าพอใจ โดยค่าดัชนีต่าง ๆ ดังนี้ $\chi^2/df = 1.99$, RMSEA = .047, GFI = .95, AGFI = .93, PGFI = .62, NFI = .99, TLI = .99, CFI = 1.00, PNFI = .74, RMR = .0065, SRMR = .024 จากค่าดัชนีดังกล่าว สรุปได้ว่า แบบจำลองความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์ตามแนวพุทธของเกษตรกร ที่ปรับแก้แล้วนั้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพอใจ และสามารถประมาณค่าขนาดอิทธิพลในแบบจำลองดังกล่าวเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลองต่อไปได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์โดยสรุปสามารถแสดงเป็นรูปภาพเส้นทางของอิทธิพลและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ตามภาพประกอบ 2

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพประกอบ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร

จากภาพประกอบ 2 แสดงอิทธิพลทางตรงของตัวแปรแฝงในรูปแบบจำลอง และค่านำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรสังเกตแต่ละตัวของตัวแปรแฝง ซึ่งหากพิจารณาที่น้ำหนักองค์ประกอบ พบว่า มีค่าเป็นบวกทุกตัว โดยมีขนาดตั้งแต่ .35 ถึง .58 และแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัว เมื่อพิจารณาค่านำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเป็นรายองค์ประกอบเพื่อเปรียบเทียบความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ของตัวแปรแฝงที่วัดจากตัวแปรสังเกตมากกว่า 1 ตัว พบว่า องค์ประกอบของความรอบรู้ ตัวแปรความรู้ในวิธีปฏิบัติมีความสำคัญมากกว่าความรู้ในหลักการ โดยมีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .70 และ .63 ตามลำดับ องค์ประกอบของจริยธรรมทางเศรษฐกิจ ตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด คือ ความรักในงาน มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .82 รองลงมาคือความซื่อสัตย์ ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .80 ตามมาด้วยความอดทนและความชยัน โดยมีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .79 และ .78 ตามลำดับ องค์ประกอบของการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ ตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด คือ การหาทรัพย์สิน มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .91 รองลงมาคือการใช้จ่ายทรัพย์สิน มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .90 และการรักษาทรัพย์สิน มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ .89 องค์ประกอบของการถ่ายทอดทางสังคม ตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด คือ การอบรมสั่งสอนจากในครอบครัว มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ .90 รองลงมาคือ การเห็นแบบอย่างจากในครอบครัว มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ .89 ในขณะที่การอบรมสั่งสอนจากนอกครอบครัว และการเห็นแบบอย่างจากนอกครอบครัว มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ .77 และ .74 ตามลำดับ

สำหรับการแปลความหมายเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงในรูปแบบจำลอง ที่เป็นการเปรียบเทียบความสัมพันธ์โดยรวม (Total Effect) และลักษณะของอิทธิพลของแต่ละตัวแปรว่าเป็นอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) หรืออิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) เพื่อให้สะดวกและเข้าใจง่ายในการแปลผล ผู้วิจัยได้สรุปผลผลลัพธ์ของการทดสอบรูปแบบจำลองที่นำมาวิเคราะห์เพื่อแปลผล แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลของตัวแปรในรูปแบบจำลองพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกร

ตัวแปรผล	ตัวแปรสาเหตุ																	
	Soc			Media			Think			Know			Ethic			Mnag		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
Think	.56*	-	.56*	.21*	-	.21*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Know	.62*	.23*	.39*	.34*	.09*	.25*	.41*	-	.41*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ethic	.59*	.46*	.13*	.42*	.25*	.17*	.31*	.31*	-	.74*	-	.74*	-	-	-	-	-	-
Mnag	.56*	.56*	-	.40*	.40*	-	.29*	.29*	-	.71*	.71*	-	.96*	-	.96*	-	-	-
Result	.40*	.40*	-	.29*	.29	-	.21*	.21*	-	.51*	.51*	-	.69*	.69*	-	.72*	-	.72*

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแปรสาเหตุต่าง ๆ กับตัวแปรพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ (Mnag) ซึ่งเป็นตัวแปรเป้าหมายสำคัญของการวิจัยนี้ พบว่า พฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินได้รับอิทธิพลทั้งจากตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายใน โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ การถ่ายทอดทางสังคม (Soc) ความรู้จักคิด (Think) ความรอบรู้ (Know) และจริยธรรมทางเศรษฐกิจ (Ethic) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของอิทธิพลเท่ากับ .56 .40 .29 .71 และ .96 ตามลำดับ แสดงว่าจริยธรรมทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลมากที่สุดต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกรและมีอิทธิพลสูงมากด้วย เช่นเดียวกับความรอบรู้และการถ่ายทอดทางสังคมก็มีอิทธิพลอย่างมาก ในขณะที่อิทธิพลของสื่อและความรู้จักคิดนั้นพบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธของเกษตรกรไม่มากนัก หากพิจารณาที่อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) ของตัวแปรสาเหตุต่าง ๆ กับตัวแปรพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สิน พบว่า มีเพียงตัวแปรจริยธรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สิน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธของเกษตรกรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงสามารถอธิบายการเกิดพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธของเกษตรกร ได้ว่าเกิดจากจริยธรรมทางเศรษฐกิจ ความรอบรู้ การถ่ายทอดทางสังคม อิทธิพลของสื่อ และการรู้จักคิด โดยพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธได้รับอิทธิพลจากจริยธรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งจริยธรรมทางเศรษฐกิจนั้นวัดจากการที่บุคคลมีความขยัน ซื่อสัตย์ รักในงาน และความอดทน โดยพบว่าบุคคลที่มีจริยธรรมทางเศรษฐกิจสูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรที่สอดคล้องตามแนวพุทธมากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมในทางเศรษฐกิจน้อยกว่า สอดคล้องกับการอธิบายพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจตามแนวทางพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าจริยธรรมในขั้นพื้นฐานที่คนเราต้องมีในการประกอบกิจการงานใด ๆ นั้น ยังคงมีความจำเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความขยัน ความซื่อสัตย์สุจริต รักในอาชีพ อดทน เช่น ในการหาทรัพยากรต้องเป็นไปด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ รักในงานที่ทำ หรือการรักษาทรัพยากรต้องอาศัยความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ส่วนการใช้จ่ายนั้นต้องมีความอดทนต่อความอยากได้ โดยจริยธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลย่อมให้ผลลัพธ์ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับชีวิตในด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2548) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรมของคนต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจไว้ว่า “จริยธรรม” ซึ่งรวมความหมายถึงคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจด้วยนั้น เป็นเรื่องสำคัญต่อเศรษฐกิจ เช่น ในการทำงานเพื่อให้ได้ทรัพยากรอย่างเพียงพอ นั้น ต้องมีทั้งความขยัน ความซื่อสัตย์ ความรักในงานที่ทำ ซึ่งมีผลต่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต หรือที่เกี่ยวกับค่านิยมในการใช้จ่ายทรัพยากรก็เป็นเรื่องของจริยธรรมด้วย เช่น หากคนมีค่านิยมชอบความโก้หรู ฟุ้งเฟ้อ สินค้าที่หุหรรราคาแพงก็จะขายดีกว่าสินค้าที่มีคุณภาพดี หรือคนอาจซื้อของราคาแพงจากเงินที่ไปกู้ยืมมา และก่อนนี้สินจนล้นพันตัวก็เป็นได้ ดังนั้น จริยธรรมทางเศรษฐกิจจึงนับว่าเป็นตัวแปรปัจจัยสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธ

ความรู้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธ ซึ่งเป็นอิทธิพลในทางอ้อมที่ส่งผ่านจริยธรรมในทางเศรษฐกิจ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีความรอบรู้ทั้งความรู้ในหลักการและความรู้ในวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพยากร เช่น การหาทรัพยากรต้องเป็นไปโดยสุจริต ถูกต้องชอบธรรม ขยัน อดทน การรักษาทรัพยากรต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น หรือแม้แต่การใช้จ่ายทรัพยากรต้องมีวินัย อดทนต่อความอยาก เป็นต้น เช่นเดียวกับความรู้ในการปฏิบัติต่อทรัพยากรนั้นเมื่อรู้ว่าต้องแบ่งปันส่วน ก็บออมให้ได้นั้น ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์และอดทนการปฏิบัติจึงจะสำเร็จตามที่ตั้งใจหรือวางแผนไว้ได้ เมื่อเกษตรกรมีความรอบรู้อะไรจะบริหารทรัพยากรอย่างไรแล้ว ในการปฏิบัติให้ได้นั้นต้องมีจริยธรรมมากำกับเพื่อจะทำให้เกิดมีพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรที่สอดคล้องตามแนวพุทธเกิดขึ้นได้ ซึ่งความรู้ เป็นตัวแปรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อว่าความรู้เป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ต้องมีในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องการชีวิตในด้านเศรษฐกิจที่ครอบคลุมการบริหารทรัพยากรด้วย

สำหรับการถ่ายทอดทางสังคมที่พบว่ามีอิทธิพลอย่างมากเช่นกันต่อพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรตามแนวพุทธและเป็นอิทธิพลในทางอ้อมที่ส่งผ่านตัวแปร ความรู้จักคิด ความรอบรู้ และจริยธรรมในทางเศรษฐกิจ แล้วให้

เกิดพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมจากบุคคลทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว ทั้งการอบรม สั่งสอน และการได้เห็นแบบอย่างเกี่ยวกับการบริหารทรัพย์สินจากบุคคลนั้น ไม่ได้เป็นการอบรมเกี่ยวกับการบริหารทรัพย์สินโดยตรงแต่เป็นการได้รับการอบรมสั่งสอนแนะนำ หรือการได้เห็นแบบอย่างด้านวิธีการคิด การให้ความรู้ และด้านจริยธรรม เช่น เกษตรกรอาจคุ้นเคยว่าพ่อแม่เป็นคนขยัน หรือสอนให้ลูก ๆ รู้จักขยันทำมาหากิน หรือพ่อแม่เป็นคนมูมานะอดทนในการทำงาน เป็นต้น เมื่อเห็นรูปแบบเช่นนี้แล้วย่อมซึมซับและมีแบบอย่างในกระทำพฤติกรรม และทำได้ตามแบบอย่างนั้นได้ และเป็นการช่วยเสริมให้บุคคลเป็นผู้มีจริยธรรมเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้จะทำพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแบบอย่างแล้วหรืออาจกล่าวได้ว่า คุณลักษณะของแบบอย่างหรือวิธีการอบรมสั่งสอนของบุคคลที่เป็นผู้ถ่ายทอดนั้นล้วนเป็นผู้มีวิธีการคิด มีความรอบรู้ และมีจริยธรรมกำกับอยู่ด้วย มีงานวิจัยในอดีต เช่น งานวิจัยของ ภัทรพร กิจชัยนุกูล (2556) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และพบว่าอิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อค่าใช้จ่าย ได้แก่ ด้านกลุ่มอ้างอิง ด้านครอบครัว ด้านชั้นทางสังคม และด้านกลุ่มวัฒนธรรม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ ที่มีขนาดอิทธิพลไม่มากนักคือ อิทธิพลของสื่อและความรู้จักคิด ซึ่งสื่อนั้นก็แหล่งถ่ายทอดทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งในการส่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และการจูงใจต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารทรัพย์สินผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินโน้มเอียงไปตามปริมาณและคุณภาพของสื่อที่ได้รับ ส่วนความรู้จักคิด เป็นลักษณะการคิดที่สำคัญต่อการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธ คือ การรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักพิจารณา คิดเองเป็น ได้แก่ คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดวางแผน และคิดมุ่งในสิ่งที่เป็นกุศล เป็นต้น การคิดได้ในลักษณะเช่นนี้เกิดจากความสามารถทางการคิดของบุคคลในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งการคิดลักษณะเช่นนี้มีความสำคัญต่อการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธในทุกขั้นตอน การรู้จักคิดเป็นปัจจัยสำคัญของพฤติกรรมตามแนวพุทธ ที่เชื่อว่าความสุขเกิดจากการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องชอบธรรมไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการที่บุคคลจะดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้นั้นต้องเป็นผู้รู้จักคิดเป็น พุดเป็น และทำเป็น ดังนั้นการคิดเป็นหรือคิดดีคิดถูกจึงเป็นสิ่งสำคัญในขั้นแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงามได้ การบริหารทรัพย์สินก็เช่นเดียวกัน ถ้าบุคคลคิดเป็น คิดดี หรือคิดถูกทั้งในการหาทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้จ่ายทรัพย์สินแล้ว ก็จะเป็นหัวขบวนที่นำไปสู่การมีความสุขจากทรัพย์สินได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของเกษตรกร สามารถนำข้อค้นพบนี้ไปสร้างกรอบนโยบายหรือมาตรการในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สิน ทั้งมาตรการในระยะสั้นและระยะยาว โดยมาตรการระยะสั้นจะมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาที่ปัจจัยภายในของบุคคลเป็นสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาจริยธรรมในทางเศรษฐกิจ การสร้างความรอบรู้ รวมถึงการพัฒนาความกระบวนความคิดให้กับเกษตรกร ซึ่งสามารถวางแผนการพัฒนาได้ โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องพัฒนาในเรื่องดังกล่าว เพื่อสร้างพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธให้กับผู้ที่มีปัญหาทางการเงิน ในขณะเดียวกันการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมให้

สมาชิกในสังคม และสื่อมีบทบาทในการให้ความรู้ หรือสร้างแบบอย่างที่ดีต่อเด็กเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการบริหาร ทรัพย์สินตามแนวพุทธ ก็เป็นมาตรการที่หวังผลในระยะยาวและความยั่งยืนของพฤติกรรมสำหรับผู้ที่จะเติบโตมาเป็น กำลังสำคัญในทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจของประเทศได้

2. เกษตรกรสามารถพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง โดยนำปัจจัยที่เป็นสาเหตุของ พฤติกรรมจากผลการวิจัย มาปรับเปลี่ยนตนเองให้มีพฤติกรรมกรรมการบริหารทรัพย์สินตามแนวพุทธได้ นอกจากนี้ยังสามารถถ่ายทอดความเชื่อและแนวทางนี้ไปยังคนอื่น ๆ ในสังคมใกล้เคียงได้ เพื่อสร้างให้เป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่ ที่ดีมีความช่วยเหลือ แบ่งปัน และเกื้อกูลกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยสำหรับกลุ่มเกษตรกร ควรเริ่มด้วยนำวิธีการวิจัยในเชิงคุณภาพ มาปรับใช้กับเพื่อช่วยให้เข้าใจใน ลักษณะของปัจจัยที่มีความซับซ้อนและวัดได้ยาก เพื่อให้ได้รูปแบบและมิติของปัจจัยนั้น ๆ โดยเลือกทำได้กับกลุ่ม เล็ก ๆ และเลือกทำในหลาย ๆ กลุ่ม เพื่อหาวิธีวัดตัวแปรดังกล่าว หรือกำหนดวิธีการเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัย ในเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยระยะที่ 1 ที่นำปัจจัยลักษณะความต้องการ เข้ามาศึกษาแต่กลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มี ลักษณะดังกล่าวที่แตกต่างกันมากพอ ทั้ง ๆ ที่ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานในการกำหนดพฤติกรรม ในทางเศรษฐกิจของบุคคล

2. การศึกษาวิจัยกับกลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแปรเกี่ยวข้องจำนวนมาก ควรสร้างแบบวัดที่ง่ายและมีจำนวนข้อถาม ไม่มากนัก เนื่องจากเกษตรกรไม่คุ้นชินกับการอ่านและตีความข้อความที่ยากเกินไป โดยหากตัวแปรใดที่สามารถ วัดได้โดยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือการวัดทางกายภาพได้ ควรพิจารณานำมาใช้ร่วมด้วย เพื่อลดภาระ การตอบคำถามที่มากเกินไป

3. เนื่องจากเกษตรกรในประเทศมีบริบทในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งในทางภูมิศาสตร์ของแต่ละภาค รูปแบบของกิจกรรมทางการเกษตรที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น ชาวประมง กับชาวสวน ดังนั้น เพื่อให้การอธิบาย พฤติกรรมในการบริหารทรัพย์สินของเกษตรกรตามแนวพุทธได้อย่างครอบคลุม และมีข้อจำกัดน้อยที่สุด ควรมีทำวิจัย ในลักษณะเช่นเดียวกับการวิจัยระยะที่ 1 กับเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ หรือในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการทดสอบ ความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบจำลองเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรกลุ่มต่าง ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

กุลลีนี มุทธาภลิน. (2539). *การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา*. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

ณดา จันทร์สม. (2553). *การบริหารการเงินบุคคลเพื่อความพอเพียง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดวงพร สมสมัย และคณะ. (2552). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมที่ภูมิจังหวัดอุบลราชธานี 4:*

กรณีศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นรินทร์ โอพารกิจอนันต์. (2552). *มนุษย์เศรษฐกิจ 2.0 กลยุทธ์เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ Bizbook.
- ประเวศ วะสี. (2548). *พุทธธรรมกับสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี และคณะ. (2544). *ความจริงของความจริง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค). (2544). *ทรัพย์สินศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โฆสิต.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2558. จาก <http://watyanaves.net>
- _____. (2553). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม) (พิมพ์ครั้งที่ 25)*. นนทบุรี: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- _____. (2556). *ร่ำรวย ยิ่งใหญ่: เลื่อนลอย หรือเพื่ออะไร*. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2558, จาก <http://watyanaves.net>
- ภัทรพร กิจชัยนุกูล. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2552). *แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม*. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 16(1): 52-76.
- สถาบันคินันแห่งเอเชีย. (2558). *โครงการ คนไทยก้าวไกล ใสใจการเงิน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชี้ดี.
- สุดใจ น้ำผุด. (2543). *กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภมาส อังศุโชติ. (2554). *สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- อภิชัย พันธเสน. (2547). *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Aktamov, I. G., et al. (2015). Theoretical Models of Buddhist Economy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2015, 5 (Special Issue): 94-99.
- Ash, C. (2008). *Happiness and economics: a Buddhist perspective*. Retrieved 17 April, 2016, from www.henley.reading.ac.uk
- Boyle, D. & Simms, A. (2009). *The New Economics: A Bigger Picture*. London: Earthscan.
- Harvey, P. (2000). *An introduction to Buddhist ethics*. New York: Cambridge University Press.
- Klontz, B. T., et al. (2008). The Treatment of Disordered Money Behaviors: Results of an Open Clinical Trial. *Psychological Services*. 5(3): 295–308.

- Loy, D. R. (2008). *Money, Sex, War, Karma: Notes for a Buddhist Revolution*. Boston: Wisdom Publications.
- Oggins, J. (2003). Topics of marital disagreement among African-American and Euro-American newlyweds. *Psychological Reports*, 92. 419-425.
- Premasiri. (1999). *Religious values and the measurement of poverty: a Buddhist perspective*. Values, norms and poverty: a consultation on WDR 2000/1: poverty and development, Johannesburg, South Africa, January 12-14, 1999.
- Schumacher, E. F. (2007). *Small is Beautiful: Economics as if People Mattered*. Moscow: RSPI.
- Soper, D. S. (2006). A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models. Retrieved October 10, 2016, from <https://www.danielsoper.com/statcalc/calculator.aspx?id=89>

Translated Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

- Aungsuchote, S. (2011). *Analytical statistics for social science and behavioral science research: Lisrel using techniques*. Bangkok: Jaruendeemankong Printing.
- Brahmagunabhorn, P. (P. A. Payutto). (2005). *Buddhist economics* (9th ed.). [Online Article]. Retrieved from <http://watyanaves.net>
- _____. (2010). *Buddha-dharma (original edition)* (25th ed.). Nonthaburi: Phemsap Printing.
- Chunsom N. (2010). *Personal finance management for sufficiency*. Bangkok: Thammasat University.
- Kenan Institute Asia. (2015). *Literacy improvement for better finance in Thailand project: LIFT*. Bangkok: Citi Foundation.
- Kitchainukoon, P. (2013). *The factors influence to expense of residents in Bangkok*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration.
- Kulsini, M. (1996). *A Buddhist analysis on the consumption*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University.
- Ngamjitcharoen, W. (2009). An application of Buddhist teachings in economic activities in capitalist society. *The Chulalongkorn Journal of Buddhist Studies*, 16(1): 52-76.
- Numpud, S. (2000). *Financial management strategy* (3rd ed.). Bangkok: Thammasat University.
- Puntasen, A. (2004). *Buddhist economics: evolution, theories and its application to various economic subjects* (3rd ed.). Bangkok: Amarin Printing.
- Olankitanan, N. (2009). *Human economy 2.0 strategic economics in daily life*. Bangkok:

Bangkok biz book.

_____. (2013). *Rich, powerful: lack of Substance, for what purpose*. [Online Article]. Retrieved from <http://watyanaves.net>.

Somsamai, T., et al. (2009). *Sustainable quality of life development through dhiddhadhammikathaprayote 4: a case study of Muangsamsib district, Ubonratchathani province*. Bangkok: Suan Dusit Ratchapat University.

Suriyanuwat, P. (Kerd Bunnag) (2001). *The wealth of nation*. (3th ed.). Bangkok: Kosit Publishing.

Wasi, P. (2005). *Dhamma and society*. Bangkok: Moh-chao-Ban Publishing House.

Wasi, P., et al. (2001). *The truth about poverty*. Bangkok: Social Research Institute, Chulalongkorn University.

Wiratchai, N. (1999). *LISREL model: statistical analysis for research* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.